

ПОНЯТТЯ «ЕКОЛОГІЗАЦІЇ» В СИСТЕМІ ОСВІТИ

Совгіра С.В., д.п.н., професор

Гончаренко Г.Є., д.б.н. (хабілітат, Молдова), доцент

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Дослідження проблем екологічної освіти необхідність розв'язання екологічних проблем потребує виокремлення поняття екологізації, яке у першу чергу стосується впровадження інноваційних технологій та підходів у покращення навколишнього природного середовища.

Ряд авторів Р. Гуревич, В. Ільченко, І. Козловська, В. Сидоренко, досліджували процеси екологізації окремих наук, виробництв, технологій, соціально-економічного і духовно-культурного розвитку, які у подальшому лягли в основу екологізації освіти.

Поняттям «екологізація» Е. Гірусов, Х. Маринов позначають умови збереження суспільства, що «становить надзвичайно важливу парадигму сучасного етапу суспільного розвитку» [2, с.4].

Основи екологізації заклав В. Вернадський у процесі вивчення біосферних процесів, який доводив, що діяльність людей має бути досить добре узгоджена із організованістю біосфери й законами її цілісності [3, с.351].

Саме на основі пізнання законів організованості біосфери можна здійснити екологізацію людської діяльності, яка забезпечується усвідомленням ролі природи в житті людини.

На початку ХХІ ст. відбувається процес екологізації окремих наук, виробництв, технологій, господарств, екологізації всіх галузей знань.

Подібної думки дотримується Н. Реймерс, який розрізняє поняття екологізації, як процес проникнення екологічних ідей у всі сфери суспільного життя, що розраховано на збереження можливості існування і розвитку поколінь людей в рамках законів природи. У довгостроковому плані він охарактеризував екологізацію як шлях суспільного розвитку, який визначається глобальними екологічними обмеженнями [4].

Більш детально розглядає екологізацію І. Герасимов, який визначає її основні завдання: оптимізацію умов життєдіяльності людства шляхом збереження і поліпшення властивостей природного середовища; перехід виробництва на безвідходні технології і замкнуті цикли ресурсоспоживання; раціональне використання природних ресурсів, яке забезпечує їх охорону, відновлення і розширене відтворення; захист і збереження генофонду рослинного і тваринного світу.

У найзагальнішому трактуванні «екологізація» є переважно науково-обґрунтованою людською діяльністю, за допомогою якої здійснюється розумне, наукове управління взаємодією між суспільством, технікою, виробництвом і природою, відбувається закономірний процес взаємодії суспільства, людини і природи.

Екологізація освіти стає можливою завдяки екологізації усіх сфер людської діяльності, в тім числі і виробництва, яке функціонує на основі повторного використання сировинних ресурсів.

Екологізація призводить до народження екологічної свідомості, нової екологічної культури, на формування яких має бути спрямована національна освіта.

Досліджуючи проблеми екологізації свідомості, Е. Гірусов пропонує ввести надзвичайні екологічні вимоги і на їх основі сформувавши морально-екологічні норми через систему освіти, кінцевою метою якої є екологічна свідомість [2, с.107-108].

На необхідність гармонізації стосунків суспільства і природи як основного завдання екологізації свідомості, тобто вироблення постійної направленості мислення на активний пошук гармонійних стосунків між суспільством, людиною і природним середовищем вказує Б. Бурдіян [1, с.7].

Забезпечення гармонійного співіснування суспільства, людини і природи вимагає випереджувальної і кардинальної перебудови всієї суспільної свідомості, її широкої екологізації. Тому екологічна трансформація свідомості і діяльності має йти від набуття простої екологічної грамотності до високої екологічної культури, адекватної сучасній ситуації. Не можна упускати з виду ще один аспект екологізації – це зміна мислення і більш широке коло пов'язаних з ним змін світогляду. Екологізація світогляду дозволяє в досить конкретній, предметній формі сформулювати відношення будь-якої людини до інтересів суспільства. Кожен час розставляє акценти серед різних видів взаємостосунків між особистістю, суспільством і природою. Не буде перебільшенням сказати, що специфічною рисою нашого сьогодення є поява екологічного відтінку в нашому розумінні людського ідеалу, який слід враховувати у всій навчально-виховній, агітаційній та пропагандистській роботі.

Отже, екологізація освіти забезпечується постійним поповненням екологічних знань, необхідним рівнем екологічної грамотності населення, сформованим екологічним світоглядом і має стати органічною складовою частиною всієї системи освіти, а її зміст має змінюватися залежно від соціально-економічних умов, характеру і стану проблем навколишнього середовища.

Мета екологізації освіти зводиться до наступного:

– допомогти людям усвідомити реальність нанесених навколишньому середовищу збитків і важливість нормального функціонування системи «природа-суспільство»;

– допомогти набути глибокої поваги до навколишнього середовища і природи; дійти висновку, що людина досягає найбільших позитивних і бажаних їй результатів у використанні навколишнього середовища тільки тоді, якщо вона ставиться до нього з повагою;

– допомогти зрозуміти цінність життя та здоров'я, пробудити в свідомості людей глибоке «благоговіння» перед безпечним життям;

– донести до широких мас ідею, що підтримання, охорона і відтворення якісного навколишнього середовища – це завдання і обов'язки місцевих органів влади, які мають діяти на основі принципу широкої демократії і максимального

залучення населення до обговорення і вирішення планів розвитку регіонів свого проживання.

В Україні і за рубежом в освіті, на сьогодні, визначають такі основні тенденції її екологізації:

1) акцентування уваги на формуванні системи екологічних уявлень, ознайомленні з об'єктами та явищами природи, поглибленні і розширенні знань еволюційного, узагальнюючого характеру;

2) формування бережливого ставлення до природи. За такого підходу освіта орієнтується на залучення особистості в різні види діяльності, які впливають на суб'єктивне ставлення до довкілля: спостерігати та співпереживати у всьому, що стосується навколишнього середовища;

3) наголошення на формуванні, насамперед, стратегії і технології взаємодії людини з природою. Іде орієнтація на включення особистості у таку взаємодію з природою, яка дає можливість засвоєння адекватних екологічних стратегій, набуття необхідних для їх реалізації вмінь і навичок. Орієнтація на екологічні проблеми конкретної місцевості, а не на охорону природи «взагалі» дає позитивні результати.

Відтак, екологізація системи освіти – це тенденція проникнення ідей, понять, принципів екології в структуру підготовки спеціалістів різного профілю: педагогів, лікарів, економістів та ін., які повинні мати навички практичної діяльності, котрі необхідні для різних видів експертизи, розрахунків, проектної та природоохоронної діяльності; вміти застосовувати свої фундаментальні і прикладні знання в передбаченні і профілактиці екологічних і будь-яких техногенних катастроф і нещасних випадків; володіти знаннями, технологією, прийомами й ефективними методами швидкого і професійного реагування на критичні ситуації, їх передбачення, володіти вмінням самостійного пошуку і обробки екологічної інформації, потік якої щоденно зростає. У цілому розглянуті завдання мають комплексний характер і передбачають безперервність освіти – від дошкільного навчання і природоохоронного виховання до підготовки фахівців-екологів.

Екологізація освіти приводить до формування екологічного світогляду, народження нової екологічної культури, на формування якої спрямовується освіта у навчальних закладах. Тобто, відбувається наповнення її сучасним екологічним змістом та відповідною спрямованістю думок і помислів.

Список використаних джерел

1. Бурдіян Б. Г. Навколишнє середовище та його охорона : Навч. посібник / Б. Г. Бурдіян, В. О. Дерев'янка, А. І. Кривульченко. – К. : Вища шк., 1993. – 227 с.
2. Вернадський В. И. Биосфера: избранные труды по биохимии. – М. : Мысль, 1967. – 327 с.
3. Гирусов Е. Екологізація як спосіб збереження суспільства / Е. Гирусов, Х. Маринов // Ойкумена. – 1991. – № 6. – С. 3-7.
4. Реймерс Н. Ф. Экологизация. Введение в экологическую проблематику: Учебное пособие – М., 1994. – 100 с.